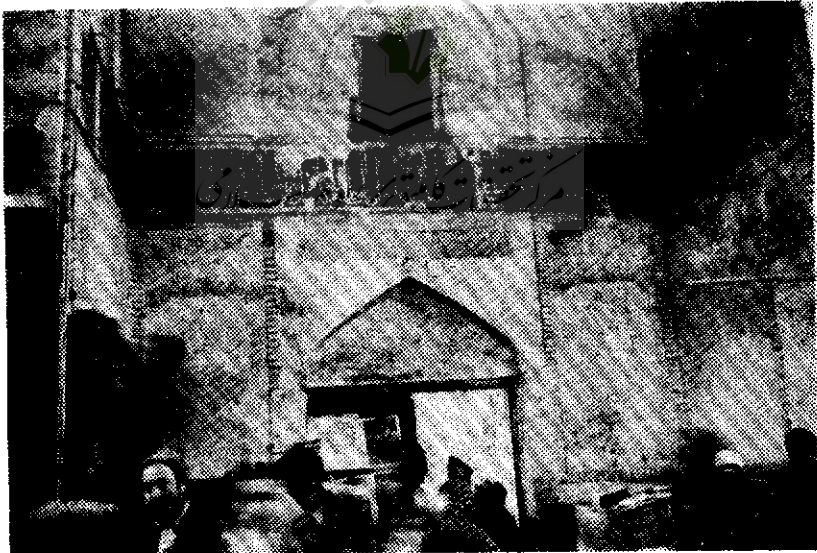

مدارس قدیم مشهد

(۲)

مدرسه دو در

دیگر از مدارس قدیمه شهرستان مشهد ! مدرسه دو در است که خود یکی از ابنیه تاریخی میباشد . (۱) این مدرسه در غرب بازار بزرگ مقابل

نمای سردرودی مدرسه دورد (یوسفیه)

۱- نام اصلی این مدرسه - مدرسه یوسفیه است اخیراً بمدرسه دو در معروف گشته . قسمتی از کتابهای خطی این مدرسه را که در مدرسه نواب وضراتخان دیده‌ام مهر آن کتاب چنین است : «وقف مدرسه یوسفیه»

مدرسه پریزاد قرار گرفته و از بناهای دوره شاهرخ گورکانی تیموری است. بانی آن، غیاث الدین یوسف خواجه بهادر که از امرای خراسان بوده می باشد که در سال ۸۴۳ هجری آنرا ساخته و بسال ۱۰۸۸ هجری به امر شاه سلیمان صفوی مرمت یافته.

مدرسه نامبرده از نمونه های کامل معماری قرن نهم هجری می باشد که از لحاظ تزیین و کاشیکاری و خطوط مختلف و نقوش، حائز اهمیت است.

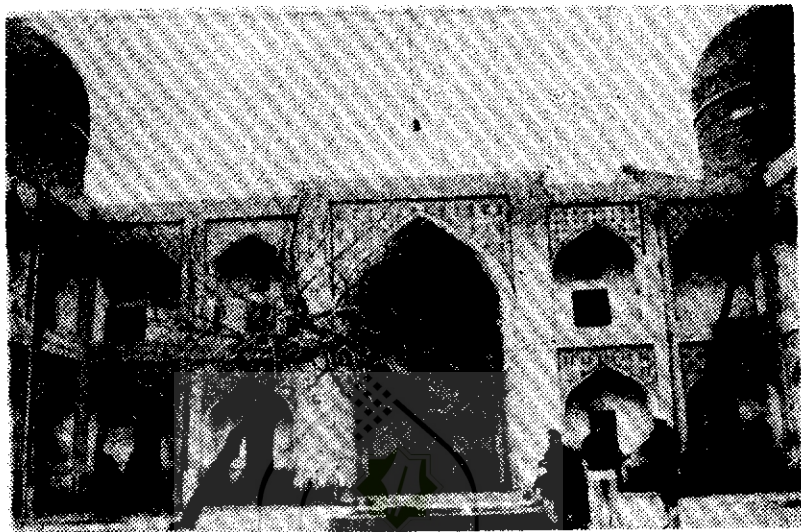
این مدرسه دارای چهار ایوان است که در فواصل ایوانها حجرات فوقانی و تحتانی قرار گرفته که محل سکونت طلاب است.

در زاویه غربی و جنوبی این مدرسه دو گنبد وجود دارد که کاشی و کتیبه گنبد غربی بکلی ریخته شده و اطراف گنبد جنوبی ایوانی پنجم می خورد، چنانچه در عکس مشاهده خواهید کرد.

در میان گنبد جنوبی سنگ قبریست که بر روی و اطراف آن خطوطی نوشته شده. بطوریکه از لوح مزار بر می آید، این قبر بانی مدرسه، غیاث الدین والایا امیر یوسف خواجه بهادر پسر امیر شیخ علی پسر امیر تیمور می باشد. امیر یوسف در یازدهم ربیع الاول و یا بیست و سوم شعبان سال هشتصد و چهل و شش در خوارزم فوت نموده و جنازه او را بمشهد حمل کرده اند و در این گنبد مدفون نموده اند.

اما گنبد غربی، شاید مقبره امیر سیدی باشد از امرای بزرگ تیموری..

قرینه این دو گنبد در زاویه شرقی و شمالی این مدرسه دو گنبد دیگری بوده که بواسطه قدمت و عدم توجه بکلی از بین رفته و آثار آنها هنوز باقیست و بخوبی نمودار از آنست، نویسنده از روی پشت بام دیده ام آن اثر را، یکی از گنبدها - شمالی - جزو بازار شده و دیگری الآن راهرو مستراح است و دور گنبد که خراب شده بخوبی دیده میشود و اگر توجه نشود این دو اثر

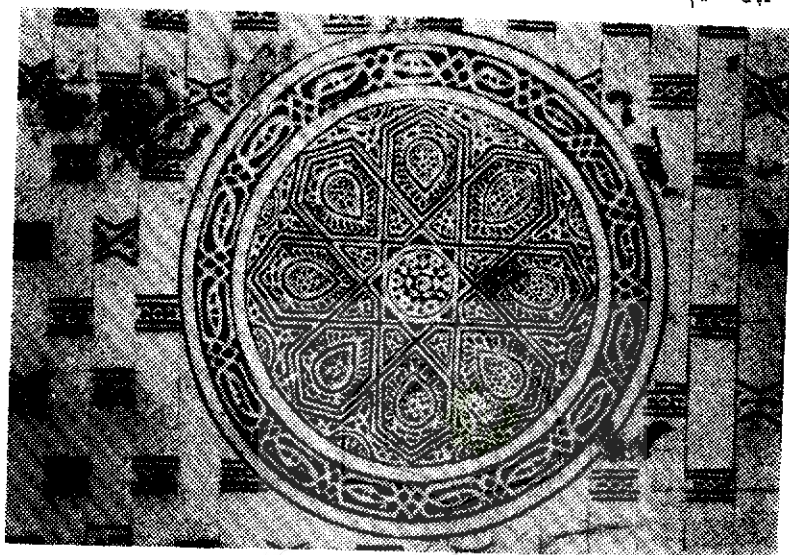
نمای قسمتی از مدرسه دودر (یوسفیه)

هم که نمونه‌های کامل معماری قرن نهم هجری میباشند و از لحاظ تزیین و کاشی‌کاری و خطوط مختلف و نقوش حائز اهمیت است از بین خواهد رفت.

مدرسه نامبرده دارای ۶۰۰ مترمربع مساحت میباشد که ۲۰ × ۱۰ متر مربع آن زیر بنا و ۲۰ × ۲۰ مترمربع دیگر صحن مدرسه است.

این مدرسه دارای ۳۲ حجره تحتانی و فوقانی است و ۱۴۰ نفر محصل علوم دینی مشغول تحصیل هستند، مدرسه همانطور که از نامش پیداست دارای دودراست یک در آن از بازار که درب اصلی است و دارای سردر و کاشی‌کاری عالی است و در عکس مشاهده خواهید کرد و در دیگر قرینه همین در بوده که بعدها آنرا بسته‌اند و گنبد شرقی را که خراب کرده‌اند یک در کوچک از ضلع شرقی صحن مدرسه باز کرده‌اند و از میان گنبد خارج میشوند و به محوطه ای میرسند دستشویی است و از آنجا به درب دیگر خروجی مدرسه

میرسند ، اکنون بذکر خطوط و نوشته های رو به زوال این مدرسه میپردازیم .

نمونه ای از یکی از کج کاریهای مدرسه دودر

کتیبه های مدرسه دو در .

۱- سردر . بالای در این مدرسه کتیبه ایست بر کاشی معرقی بخط ثلث

بسیار زیبا نوشته شده :

بعد حمد الله و صلواته علی رسول قد است هذه العماره فی ایام
دولت السلطان الاعظم ظل الله فی الارضین مغیث المسلمین ابی المظفر
شاهرخ بهادر خان به اهتمام امیران عظم غیاث الدین یوسف خواجه
بهادر دامت معدلته تقبل الله منه . فی محرم سنه ثلاث و اربعین
و ثمانمائه .

در میان کتیبه مزبور بخط کوفی: الملك الله مسطور است.

در دو طرف آن دو مربع از کاشی معرق است که در میان بخط ثلث زرد

این عبارت نوشته شده :

طوبی لك العمارة بالعز والعلی

در دور آن چند شعر است که بعضی از آنها ریخته است و آنچه باقیست

اینست :

خوشا بماند خرم روان آدمئی

که بازماند از او در جهان به نیکی یاد

سرای دولت باقی نعیم آخر تست.

در مربع دیگر در وسط مرقوم است:

یا احسن المنازل یا خیر ملتجا.

در دوره آن همین قدر این مصراع خوانده میشود :

که دائم از پس مرگم کنی بنیکی یاد

۲ - در پیشانی سر در کتیبه ایست که بر سنگ بخط نستعلیق

منبت شده :

بعد الحمد در زمان خلافت ابدقرین و ایام دولت میمنت

آئین سلطان اعظم و خاقان افخم مالك رقاب امم اسکندر دارا

حشم و جمشید فریدون خدم سید سلاطین عرب و عجم السلطان بن -

السلطان ابن السلطان و الخاقان بن الخاقان، شاه سلیم ن

الحسینی الموسوی الصفوی بهادر خان خلدالله ملکه و سلطان و افاض

علی العالمین بره و عدله و سلطانه (و عدله و احسانه) حسب الفرمان ملکه

دوران و بلقیس زمان علیا جناب قمر رکاب خورشید احتجاب عالمتاب

ناموس العالمین نواب علیه عالیہ متعالیه والدۀ ماجده که مصداق

والامر الیک فانظری ماذا تأمرین است به مساعی جمیله نواب مستطاب

شوکت و عظمت و اجلال دستگاه ابهت و نصفت و عدالت و اقبال

اکتفاء منبع الجود و الاحسان مظهر آیات العدل و الامتنان قدسی سمات

ملکی صفات عالیجاه آقای عظیم المنزل و الشانی شاه و یردی بیکا

خلف صدق و نایب عالمقدار خورشید اشتها رگر دون وقار سپهر

اقتدار امیرالامرائی کلبعلیخان قورچی باشی و بیگلر بیگی مشهد مقدس و معلی و صوابدید رأی اصابت پیرای قدوء مشایخ شریعت و افصال و خلاصه سلاله فضل و کمال الذجریرالکامل شیخ محمدفاضل الخادم المدرس مدرسه مبارکه میمونه بتعمیر زینت پذیر گردید. کتبه محمد خان عمل محمد شفیع سنه ۱۰۸۸

همانطور که از متن کتیبه فوق استفاده میشود این تعمیرات بمساعی امیرالامراء کلبعلیخان قورچی باشی و بیگلر بیگی (رئیس شهر بانی) مشهد مقدس و صوابدید شیخ محمدفاضل خادم و مدرس مدرسه انجام یافته است.

خط کتیبه از محمدخان و عمل محمد شفیع است.

۳- در میان مسجد مدرسه کتیبه ایست بخط ثلث ممتاز کج بری شده و آیاتی از سوره مبارکه انا فتحنا... در آن نوشته شده. تاریخ این کتیبه ثلث و اربعین و ثمانمائه میباشد و در بالای آن بخط کوفی مسطور است:

الملك لله:

۴- کتیبه گنبد جنوبی: در اطراف این گنبد روی کاشی این ابیات مرقوم است:

هزار نقش بر آرد زمانه و نبود

یکی چنانکه در آئینه تصور ماست

بدست ما چو از این حل عقد چیزی نیست

بمیش ناخوش و خوش گرضاد هم رواست

بزیر گنبد اخضر چنین توان بودن

که اقتضای قضاهاى گنبد خضر است

بر این مقرنس مینا نوشته اند به زر

که بر مدار و ثبات فلک امید خطاست

بغیر حسن عمل هر چه زاد می ماند

در این سرای غرورای رفیق باد هواست

۵- کتیبه سنگ قبر میان گنبد جنوبی : همانطور که قبلا اشاره شده در زیر این گنبد قبر بانی این مدرسه غیاث الدین امیر یوسف است که در روی آیه- آیه الكرسي - بخط ثلث رسم شده :

در دور سنگ بخط کوفی - الملك الله - است. در دو طرف آن بخط ثلث آیات ذیل نگاشته شده :

۱- الذين يقولون ربنا آتنا فاغفر لنا ذنوبنا وقنا عذاب النار ،
 ۲ - الصابرين و الصادقين والقانتين والمنفقين والمستغفرين بالاسحار .
 و نیز حدیثی از پیغمبر اکرم ص نوشته شده بدین شرح :
 قال النبي عليه السلام القبر صندوق العمل .
 در بالای آن قبر بخط کوفی نوشته شده :
 الحكيم الله :

در اطراف این دو کتیبه آیه - شهد الله . وآیه قل اللهم و آیه قل انما نوشته شده :

در طرف سر بخط ثلث خفی بر سنگ این عبارت نوشته شده است :
 هذه روضة من رياض الرضوان منوره بانوار الغفران ،
 معطرة بآثار الريحان من الله الكريم الرحيم المنان الامير الاعظم الا-
 عدل الا قدم افتخار الامراء و الكبراء في العرب و المعجم اعتضاد -
 الملوك و السلاطين و اقتدار الخواقين السابق في مضمار التفاخر و
 التبادر غياث الدين والدنيا امير يوسف خواجه بهادر .
 در پائین قبر نام برده نوشته شده :

وهو ابن الامير الكبير ناصب لواء المعدله و واهب عطاء الموهبة
 ناصر الحق والدين امير شيخ على بهادر طاب ثراه و جعل الجنة مثواه .
 وفاته في الثالث والعشرين في شهر الله المكرم شعبان المعظم سنة ست و
 اربعين و ثمانمائة . عمل العبد عطاء الله بن عبد الله اسلان .
 گنبد غربی :

کاشی و کتیبه گنبد غربی بکلی ریخته و در زیر این گنبد شاید مقبره
 امیر سیدی باشد که از امراء بزرگ تیموری بوده است .
 امروز که من این مقاله را می نویسم دو روز است که اداره فرهنگ
 و هنر خراسان یکنفر را گذاشته تا گنبدها را مرمت نمایند ، ولی این امر
 آنقدر آسان نیست که باین سادگی ترمیم شده ، امید است مسئولان امر با
 توجه بیشتر این اثر هنری عالی ایرانی را زنده نگهدارند .

تاریخ بناء ۸۴۳ هجری.

واقف غیاث الدین خواجه بهادر .

متصدی آیت الله حاج میرزا احمد کفائی خراسانی. چند روزی
 است که در تصدی اداره اوقاف خراسان در آمده ، متصدی داخلی آقای شیخ محمد
 حسن کاهانی. (اخیراً آیت الله کفائی برحمت حق پیوست. (خدایش رحمت کند)
 رقبات موقوفه دوازده دربند دکان ملصق بمدرسه

درآمد سالبانه ۶۰۰۰ ریال

نوع مصرف حقوق طلاب و خادم و آب و برق و مخارج لازمه ...

تعداد طلاب ۱۴۰ نفر

حقوق ماهانه ۵۰ ریال

تعداد حجرات ۳۷

مدرسین مدرسه حاج شیخ کاظم دامغانی اصول فقه آقای حاج

شیخ محمد رضا مهدوی دامغانی و غلامحسین آهنیان و شیخ محمدولی عزیزی

حاج شیخ ابراهیم نصیری شیروانی.